

og retninger på den ene side og partidannelser og partitilhørsforhold på den anden. Berge Furre mener, at den sene udbygning af velfærdsstaten i Norge – første alderspensionslov i 1936 – må ses i sammenhæng med den unionspolitiske strid frem mod 1905: Venstre skrinlagde i 1903 sit socialpolitiske program fra 1900 af hensyn til behovet for bred politisk samling.

Allerede denne lille bog viser inden for den rejste problemstilling en mangfoldighed af forskelligheder fra det ene nordiske land til det andet, når det gælder velfærdsstaternes genese. I en strategi for videre forskning står man derfor over for dilemmaet, at der både tiltrænges yderligere detailstudier og er behov for fastholdelse af lange linjer i en problemstilling.

Man må afklare, hvilke forudsætninger der virkelig er fælles for de nordiske lande i velfærdsstaternes genese.

Det må undersøges, hvilke af disse forudsætninger der også var til stede i Tyskland og i England.

Var f. eks. de kirkeorganisatoriske forudsætninger mindre forskellige i disse to lande og Norden end traditionerne for lokale råd blandt befolkningen?

Hvis kirkens budskab har en stor del af æren, i hvilken grad skyldes det så en jordbund af ikke-kristeligt bestemte lokale fællesskaber? For det er vel vanskeligt at tro, at de nordiske befolkninger – alt andet lige – skulle have taget det kristne budskab eller de særlige lutherske budskaber smukkere til sig end vore ikke-nordiske nabolande.

Når bogen er så inspirerende, som indledningsvis skrevet, så viser det sig netop i, at disse spørgsmål – og en mangfoldighed af associationer forbundet med egen forskning i delområder af det store felt – melder sig for denne læser. At der skal adskillige fagtraditioner i aktion for at bidrage til besvarelserne, er selvfølgelig. Men der skal som foreslået også geografisk og kronologisk inddrages et større felt. Hvor besværligt, at man ikke mere kan nøjes med en socialdemokratisk horisont og 110 år inden for Norden! Bogen er en god begyndelse på projektet.

Gunhild Nissen

TORBEN GRØNGAARD JEPPESEN: Dannebrog på den amerikanske prærie. Et dansk koloniprojekt i 1870'erne – landkøb, bygrundlæggelse og integration. Fynske Studier 19. Udgivet af Odense Bys Museer 2000.

Med den overvældende oplysning, at 1.643.939 personer i USA ved folketællingen i 1990 angav, at deres primære afstamning var dansk, bliver man suget ind i denne spændende beretning om, hvordan det var at være dansk pioner og nybygger på prærien. Torben Grøngaard har sat sig for at beskrive, hvordan det gik for sig, når de forskellige danske kolonier og settlements i Midtvesten blev grundlagt. Hvem tog initiativet, hvordan blev landet fundet, og hvordan sikrede man, at det nye samfund blev levedygtigt i et samspil med det øvrige amerikanske samfund? Det er den slags spørgsmål, han på forbilledlig vis besvarer ved at beskrive, hvorledes en enkelt mand – Lars Hannibal – havde visionerne og så mulighederne i sit nye land, således at han indskrev sig i rækken af grundlæggere af præriebyer ude ved 'the frontier', da han sammen med en håndfuld andre danskere i 1871 grundlagde kolonien Dannebrog i Nebraska.

Torben Grøngaards undersøgelse lægger endnu en brik til den mosaik, som efterhånden vil kunne belyse danskernes gradvise assimilation og måske give et indblik i, i hvor høj grad danske erhvervs- og kulturtraditioner kom til at spille

en rolle i de nye omgivelser. Det kræver dog langt flere undersøgelser og tværgående analyser, før vi har et lige så godt billede af indvandringen i Amerika, som Kristian Hvidts arbejde giver os af udvandringen fra Danmark. Man må håbe, at det kan blive virkelighed en dag, det er hårdt tiltrængt.

Men vi er et godt stykke på vej, for mange facetter bliver behandlet. Et emne som jordsalget – hvorledes de mange forskellige love, der benyttedes til at fordele den vidtstrakte prærie på, fungerede – blev kort beskrevet i Karsten Kjer Michaelsens bog om Danskerne på Prærien. Den foreliggende bog om Dannebrog graver et spadestik dybere og beskriver med udgangspunkt i de omfattende kilder til byens historie, hvorledes Lars Hannibal og en gruppe landsmænd kunne benytte alle de forskellige måder at erhverve sig en ejendom på. En anden yderst nyttig oplysning er beskrivelsen af landopmålingen og en oversigt over, hvorledes de forskellige underopdelinger af sektionerne benævnes, således at hver enkelt jordlod let og entydigt kan identificeres. Hvis man som jeg har prøvet at sidde på et county court house i Midtvesten med de kæmpestore protokoller for at finde frem til bestemte jordstykker, vil man virkelig kunne påskønne denne indsats.

Lars Hannibal ønskede at skabe noget, men det var ikke for personlig vindings skyld. Han havde dynamikken, som gjorde ham til 'town builder', men han var samtidig meget bevidst om betydningen af at drage andre end danskerne ind i beslutningsprocesserne. Han så betydningen af at blive en del af det amerikanske samfund, men holdt samtidig fast i sit danske tilhørsforhold. Der blev holdt både Grundlovsdag og 4th of July i Dannebrog, og både danskere og amerikanere deltog i begge fester. Torben Grøngaard kan vise på grundlag af beskrivelserne i de lokale aviser, at en blanding af dansk og amerikansk kultur var under dannelse i de tidlige år. Den store økonomiske krise i 1870'erne fik imidlertid adskillige af amerikanerne til at forlade byen, og man endte med at køre videre med målsætningen om at skabe 'et nyt Danmark', noget som var dømt til at mislykkes i det lange løb. Torben Grøngaard mener, at hvis den økonomiske krise ikke var sat ind i 1874 og havde været resten af Hannibals liv – han døde i 1882 som 60-årig – så kunne det måske være lykkedes for ham at kombinere sine visioner om på samme tid at skabe en koloni med danske værdier og at integrere den i det nye midtvestlige amerikanske samfund, som var under opbygning.

Det er en spændende tanke, og jeg ser frem til flere undersøgelser af danskerne i Amerika fra Torben Grøngaards hånd.

Jette Mackintosh

LARS N. HENNINGSEN, MARTIN KLATT & JØRGEN KÜHL: SSW. Dansksindet politik i Sydslesvig 1945-1998. Flensborg 1998. 493 s., ill. Pris dkr. 298.

MANFRED JESSEN-KLINGENBERG: Standpunkte zur neueren Geschichte Schleswig-Holstein. Udg. ved Reimer Hansen & Jörn-Peter Leppien. Flensborg 1998. 286 s., ill.

De nationale modsætninger. Kilder til den dansk-tyske grænseregions historie III, Red. Gerhard Kraack & Hans Schultz Hansen. Flensborg/Aabenraa 1996. 522 s. Pris dkr. 99.

Schleswig-Holsteins historie er et emne, som til stadighed får opmærksomhed blandt historikerne – især dem fra regionens egne forskningsmiljøer. De ovennævnte tre bidrag skriver sig ind i denne tradition, omend på meget forskellig